

ONGERIEF BIJ POSTDUIVEN?

Commentaar op de ongeriefanalyse, paragraaf duiven, in de rapportage “Ongerief bij gezelschapsdieren” van Wageningen UR Livestock Research en Faculteit Diergeneeskunde, Universiteit Utrecht van september 2010

Veenendaal, oktober 2010

Betreft: Rapport “Ongerief bij Gezelschapsdieren”

Eerder dit jaar mochten we kennis nemen van een conceptrapportage genaamd “Ongerief bij Gezelschapsdieren”. De conceptparagraaf over duiven bevatte destijds een zeer groot aantal feitelijke onjuistheden. Verder werden diverse incidenten als algemene praktijk voorgesteld en waren stellingnamen veelal niet onderbouwd of veel te kort door de bocht. Vanwege de vele manco’s in deze rapportage hebben wij een uitgebreid inhoudelijk commentaar geschreven op het onderdeel duiven.

Nu, na het verschijnen van het definitieve rapport, moeten wij constateren dat bijna in het geheel voorbij is gegaan aan ons commentaar. Dit betreuren wij, daar binnen onze organisatie het thema welzijn van duiven een prominente plaats inneemt. De afgelopen 15 jaar heeft onze organisatie zelfstandig veel wetenschappelijk onderzoek verricht dan wel door universiteiten en kennisinstellingen laten verrichten. Een klein deel van deze onderzoeken is door de overheid meegefinancierd en voor het overige heeft onze organisatie de kosten van onderzoek voor haar eigen rekening genomen. De inzichten uit dit onderzoek hebben geresulteerd in een groot aantal beleidsmaatregelen rondom het thema dierwelzijn. De rapportage gaat aan deze ontwikkelingen vrijwel geheel voorbij.

Een belangrijk deel van het onderzoek naar het welzijn van duiven in de postduivensport is uitgevoerd of begeleid door onze werkgroep Wetenschappelijk Onderzoek Welzijn Duiven (WOWD). Deze werkgroep bestaat uit wetenschappers die zelf actief de duivensport bedrijven en het welzijn van duiven direct dan wel indirect via wetenschappelijk onderzoek wensen te bevorderen. Tot onze spijt moeten we constateren dat bij de totstandkoming van dit rapport deze werkgroep op geen enkele wijze gehoord is. Dit is een gemiste kans daar binnen deze werkgroep wetenschappelijke kennis van duiven en duivensport zeer prominent aanwezig is.

Mede met behulp van deze werkgroep zien wij ons nu genoodzaakt te reageren op de genoemde rapportage. Dit niet met het oogmerk om kritiek te geven op de rapportage om de kritiek, maar om een correct beeld te geven van de duivensport en alle facetten die hiermee samenhangen, inclusief de zaken rond het thema dierwelzijn in onze sport die om verbeteringen vragen.

Wij willen transparant zijn en stellen ons daarmee, bewust, kwetsbaar op. Ook wij zijn van opvatting dat het nodig is om te blijven werken aan verbeteringen om de duivensport verantwoord te kunnen blijven beoefenen. Hier werken we ook aan. Dit doen we middels activiteiten die zich momenteel vooral richten op:

1. De hoge verliezen bij eenhoksraces
2. Terugdringen van verliezen bij jonge duiven
3. Een beter lossingsbeleid
4. Deskundigheidsbevordering bij onze leden

Dit zijn overigens geen nieuwe punten, maar zaken die onze aandacht al langere tijd hebben. Wij zullen binnen de grenzen van wat mogelijk is hier oplossingen voor vinden. Bovenstaande vier punten zijn voor ons de probleemgebieden die thans om prioriteit vragen en wij rekenen deze punten tot onze verantwoordelijkheid om tot een aanvaardbare oplossing te brengen. De rapportage "Ongerief bij Gezelschapsdieren" en dan in het bijzonder de paragraaf over duiven, helpt ons daar niet bij.

Dit laat echter onverlet dat we als organisatie verder gaan met onze opdracht om het welzijn van onze duiven verder te verbeteren. Daarin past ook een kritische beschouwing van de misverstanden over de duivenhouderij zoals deze in de rapportage staan.

Wij zullen de rapportage in het algemeen en de paragraaf duiven in het bijzonder, voor u kritisch beschouwen en daar waar nodig de zaken in de juiste context zetten. Het zijn overigens niet louter andere opvattingen, maar vooral (wetenschappelijk) correcte weergave van de feiten. Daar waar mogelijk verwijzen we naar wetenschappelijk onderzoek en gezaghebbende publicaties.

Wij beseffen overigens dat gegeven het aantal diersoorten, de auteurs van de rapportage deskundigheid en kennis over het hoofd hebben kunnen zien. Bij de postduiven is dit zeker het geval geweest. Mochten de auteurs in de verdere voortgang nog een rol spelen, dan willen wij graag met hen in discussie gaan om een verdere bijdrage te leveren aan het welzijn van onze duiven.

Wij hopen met onze reactie een goed beeld te geven van de duivensport en onze inspanningen om een verantwoorde omgang met onze duiven te garanderen.

A. J. de Jong
voorzitter NPO

6.4 Duiven

Duiven worden voor de sier en voor vliegwedstrijden gehouden. Er is betrekkelijk veel onderzoek gedaan naar de fysiologie van (post)duiven, inclusief condities voor transport.

Zo'n 7000 jaar geleden werd al duiven gehouden in landen als Egypte, Perzië, Assyrië en Syrië. In Egypte werd de duif 3000 jaar v. Chr. al gebruikt als boodschapper. In de 16e eeuw was het in Europa een voorrecht voor de edelen om duiventorens (tillen) te hebben. De meeste jonge duiven at men op. De ontlasting van de duiven werd gebruikt om de landerijen te bemesten.

De postduivenhobby (snelheidswedstrijden voor duiven) is tussen 1815 en 1825 in België ontstaan. Vanuit België verspreidde de hobby zich over Europa. Sierduiven worden geselecteerd op vorm, kleur of veerstructuur. De rassen zijn vaak streekgebonden en behoren deels tot cultureel erfgoed (zeldzame rassen).

Behalve de gedomesticeerde sier- en postduiven worden ook de in het wild voorkomende duivensoorten (*Columbiformes*) door de mens gehouden. De wilde soorten zijn opgedeeld in twee groepen: zaadetende en vruchtenetende duiven. Bekende soorten zijn de lachduif en diamantduif. De verschillende soorten stellen eigen eisen aan huisvesting, voeding en verzorging en vergen daardoor meer kennis van de duivenhouder. De Wilde Duiven worden in deze tekst niet nader beschreven. Wereldwijd zijn ongeveer 500 duivenrassen bekend. In Nederland zijn ongeveer 250 rassen erkend. De post- en sierduiven stammen vrijwel zeker af van de rotsduif (*Columba livia*). Deze leeft in middelgebergten, hoofdzakelijk langs kusten en op zeekliffen. *Columba livia* komt onder andere voor in Groot-Brittannië en in de landen rond de Middellandse Zee. Duiven worden ingezet voor de sport, voor tentoonstellingen en incidenteel voor evenementen ('trouwdruiven'). Sierduiven worden veel op kinderboerderijen gehouden.

De postduivensport:

De postduiven worden op een onbekende plaats losgelaten om zo snel mogelijk naar huis te vliegen. Met een snelle duif kan de duivenhouder tijdens wedstrijden ereprijzen winnen. Als gevlogen wordt voor goede doelen, wordt ook wel geld ingezet. Uit snelle vliegers probeert de duivenhouder jongen te kweken.

1. Ten onrechte wordt de duivensport in de hierboven gearceerde delen als een snelheidssport voorgesteld. Echter: niet de snelheid van de duif is een beslissende factor voor een snelle terugkeer, maar het kiezen van de juiste route. Het is daarom veel meer een oriëntatiesport. Dit is een belangrijk verschil.

Enigszins verwarrend voor de auteurs is wellicht geweest dat de klassering van duiven op de uitslag van een wedvlucht gebeurt op basis van 'snelheid'; de snelste duif (in meters per minuut) wint de vlucht. De snelheden die in de uitslagen worden weergegeven betreffen echter theoretische snelheden, die worden berekend door voor elke duif de afgelegde afstand (in meters) te delen door de vliegduur; de verstreken tijd tussen lossen en thuiskomst (in minuten). Doorgaans worden slechts de snelste 25% van alle duiven in de uitslag opgenomen. Het snelheidsverschil tussen de winnaar en de laatste duif op de uitslag is doorgaans tussen 10 en 40 km/uur. De winnende duif heeft echter niet 10 tot 40 km/uur sneller gevlogen, maar heeft een rechttere koers aangehouden; zijn omweg was kleiner. Kortom; de theoretische vliegsnelheid op een uitslag van een wedvlucht is niet meer dan een manier om tot een klassering van de duiven te komen. Variatie in vliegsnelheid tussen individuele duiven is zeker aanwezig maar gering en het afleggen van enkele honderden kilometers op een dag is voor een duif fysiologisch gezien geen grote inspanning [Schwilch et al., 1996].

Goede kweekduiven zijn veel geld waard.

2. Wat wordt bedoeld met een 'goede kweekduif' en 'veel geld'? Er worden inderdaad incidenteel duiven verkocht voor vrij forse bedragen (soms tot tienduizenden euro's). Dit betreffen echter doorgaans vliegduiven die meerdere keren uitzonderlijke prestaties hebben geleverd op wedvluchten. Deze duiven worden na de verkoop als kweekduif gebruikt. Dit betreffen echter incidentele gebeurtenissen, die soms ook media-aandacht krijgen, maar zijn zeker niet representatief voor de normale duivenpraktijk.

De gangbare praktijk is dat de meeste duivenliefhebbers regelmatig versterking bijhalen voor hun kolonie. Ze kopen bijvoorbeeld enkele eitjes (en laten die uitbroeden door eigen voedsterduiven), speenrijpe voorjaarsjongen (in februari/maart, ca. 22-25 dagen oud) of speenrijpe late jongen (augustus/september) uit goede vliegduiven of kweekduiven van een collega. De prijs hiervoor bedraagt in vrijwel alle gevallen niet meer dan enkele tientjes tot hooguit enkele honderden euro's per jonge duif.

In de duivensport is iemands goede naam en eer belangrijk en spelen vriendschappen een belangrijke rol. Vaak worden daarom eveneens enkele eieren of speenrijpe jonge duiven geruild of geschonken aan een bevriende collega, in de hoop dat de collega veel succes heeft met deze duiven. Het is in de duivensport 'not done' om - als een gekregen duif goed presteert - de fokker daarvoor niet de credits te geven.

In paragraaf 6.4.3 wordt voor een tweede maal de nadruk gelegd op de hoge prijzen die voor duiven zouden worden betaald. Zie hierover ook opmerking 34. Het is opvallend dat bij de andere diersoorten in dit rapport niet over geld gesproken wordt. Een nestje labradors met stamboom bijvoorbeeld, levert ook al gauw enkele duizenden euro's op. Dit is niet consistent met de andere diersoorten en wij zien dan ook niet in wat de toegevoegde waarde van deze opmerkingen is. Met deze opmerkingen worden incidentele gebeurtenissen als gangbare praktijk voorgesteld terwijl de werkelijk gangbare praktijk in het geheel niet beschreven wordt.

In de duivensport wordt gebruik gemaakt van het natuurlijke gedrag van de duif om het dier te motiveren naar huis te vliegen. Dit wordt het 'spelen met de duiven' genoemd.

3. Als bedoeld wordt dat een duif 'mentaal' of 'psychisch' wordt gemotiveerd om naar huis te vliegen (bijvoorbeeld door duiven op een nestje of op weduwschap te spelen) dan is dit feitelijk onjuist. Duiven vliegen niet naar huis omdat zij hun partner missen (bij het weduwschapspel) of bang zijn dat hun territorium wordt ingenomen door een hokgenoot, enzovoort. Het is een sterk ontwikkelde en in de soort verankerde drang om naar hun territorium terug te keren. In de Engelstalige wetenschapsliteratuur wordt deze eigenschap de 'homing' (thuiskeerdrang) van duiven genoemd. Het nestspel en weduwschapspel zijn geen 'mentale' of 'psychische' prikkels of motivaties, maar zijn methoden om de duiven langs natuurlijke hormonale mechanismen in een goede conditie te brengen, de rui uit te stellen, het voortdurend leggen van eieren door vliegduivinnen te voorkomen, enzovoort.

De afstand van de losplaats tot huis varieert per type vlucht. Bij een vitessevlucht worden afstanden tot 300 km gevlogen, bij midfond ligt de afstand tussen 300 en 500 km, bij fond tussen 500 en 800 km en bij een overnachtingsfond is de af te leggen afstand groter dan 800 km. Bij kleinere afstanden blijven de duiven in een groep vliegen, bij grotere afstanden meer individueel. De duiven vliegen, afhankelijk van de afstand en omstandigheden, in 1 keer door naar huis, nemen een drinkpauze of overnachten tijdens de vlucht. Bij thuiskomst wordt de aankomsttijd automatisch geregistreerd.

4. Overnachtingsfond: bedoeld wordt waarschijnlijk 'marathonvluchten' of 'meerdaagse fondvluchten'. Deze categorie vluchten kent een ochtend- of

middaglossing, waarbij de duiven de volgende dag en soms op de lossingsdag op het thuishok arriveren.

Andere duivensporten:

Bijvoorbeeld tilduiven, hoogvliegers, rollers, tuimelaars, langduurvlieghuiven, duikvluchtduiven, ringslagers.

De sierduivensport:

De sier- of showduivensport streeft raseigenschappen na, zoals die in de rasstandaard zijn vastgelegd. De sierduiven worden onderverdeeld in kroppers, kipduiven, wratduiven, vormduiven, kleurduiven, tuimelaars en hoogvliegers, structuurduiven, trommelduiven en meeuwduiven. Sierduiven die volledig gekweekt en geselecteerd worden op uiterlijk hebben hun vroegere vliegvermogen verloren. Vanwege dit slechte vlieg- en oriëntatievermogen worden sierduiven in volières gehouden en krijgen geen vrije uitvlucht.

In Nederland hebben ca 39000 huishoudens (1%) gezamenlijk bijna 1 miljoen duiven (TNS NIPO, 2009). Ongeveer 25.500 Nederlanders zijn lid van een postduivenvereniging. Er zijn ongeveer 2100 bij de NBS geregistreerde sierduivenfokkers.

6.4.1 Gedrag en fysiologische behoeften van de duiven

Gedrag en socialisatie.

Duiven zijn monogaam en verzorgen gezamenlijk het broeden en de opfok van de jongen.

De doffer broedt vaak van 10 – 17 uur, de duivin de rest van de dag en nacht.

Na ca. 17 dagen komen de eieren uit. Beide ouders verzorgen de jongen (een of twee), die de eerste 5 dagen alleen kropmelk krijgen (van zowel doffer als duivin). Na 14 dagen neemt de zorg van de ouders sterk af. Vanaf 14 dagen komen de jonge duiven in de veren, beginnen ze zelfstandig te eten en **na 28 á 32 dagen verlaten ze het nest. Soms voert de doffer de jonge duiven dan nog.** Na 7-9 weken komt de jonge duif in de rui en worden de nestveren vervangen door het eerste echte verenpak. Duiven hechten sterk aan hun plek in het hok /schap en vechten met andere duiven om hun favoriete plek (territoriumdrift).

5. Postduiven worden in de regel na ongeveer 22 tot 25 dagen gespeend. Zeker niet op een leeftijd van 28 á 32 dagen. Dat de doffer de jonge duiven nog voert is een merkwaardige opmerking. Jonge duiven worden na het spenen in vrijwel alle gevallen in een apart hok dan wel afdeling voor jonge duiven ondergebracht.

Duiven moeten op jonge leeftijd wennen aan de duivenhouder om ze tam te maken.

6. Duivenliefhebbers komen dagelijks op het hok en soms ook meerdere malen. De jonge duiven groeien gewoon met mensen op. Er is dan ook geen sprake van echte schuwheid. Dit zal mede te maken hebben met het domesticatieproces van enkele eeuwen. Naarmate een duif meer contact heeft met de houder neemt wel de tamheid toe waarbij de duiven zelfs op de duivenliefhebber gaan zitten. Ook de inrichting van het hok speelt hierbij een rol. Het is beter om meerdere kleine afdelingen te hebben dan één grote voor het houden van de jonge duiven. In een groot hok vliegen de duiven gemakkelijk weg waardoor ze veel schuwer worden. Kleine afdelingen bevorderen het contact met de duif.

Beweging en fysiologisch comfort

Duiven hebben, afhankelijk van het doel waarvoor ze gefokt zijn, meer of minder behoefte aan beweging in de vorm van vliegen.

In de sierduivensport hebben een aantal rassen, in het bijzonder de structuurduiven, het oorspronkelijke vlieg- en oriëntatievermogen verloren. Deze vogels worden daarom beperkt in hun ruimte en hebben geen vrije uitvlucht. Duiven hebben behoefte aan baden.

Voeding en stofwisseling

De duiven eten een mengeling van granen en peulvruchten (o.a. maïs, erwten, tarwe, gerst).

Duivenhouders vullen dit soms aan met vitaminen- en mineralenmengsels. Daarnaast is grit en

maagkiesel nodig. Een duif eet per dag 30 tot 40 gram granen en drinkt ongeveer 50 ml water. De samenstelling van de voeding wordt afgestemd op de verschillende behoeften tijdens de rust-, kweek-, vlieg- en ruiperiode.

Duiven hebben een lichaamstemperatuur van ongeveer 40,5-42 °C. Tijdens het vliegen is de lichaamstemperatuur 1 tot 3 graden hoger, de hartslag 4 tot 6 maal hoger en het stofwisselingsniveau acht- tot tienmaal. Na 4 of 5 uur vliegen is de stofwisseling van (getrainde) duiven binnen een kwartier tot een uur weer als in rust.

Bij de start van het vliegen wordt snel beschikbare glucose / glycogeen uit de spieren en lever gebruikt, totdat de mobilisatie van vetzuren uit de vetdepots buiten de spieren na 1 á 2 uren op gang gekomen is. De glucosespiegel wordt intussen op peil gehouden door de omzetting van aminozuren in glucose. De vetreserves maken het de duif mogelijk om enkele dagen zonder tussentijdse voedselopname te vliegen. Daarbij kan de duif, afhankelijk van de wind, snelheden van 60 tot 120 km / uur bereiken. Tijdens het vliegen wordt slechts 20-25% van de verbrandingsenergie benut door de spieren. De resterende energie wordt afgegeven in de vorm van warmte. **Tot 25 °C kunnen duiven hun warmte kwijt. Bij transport moet de temperatuur onder 28 °C blijven.**

7. Dit laatste is veel te kort door de bocht. Om hun lichaamstemperatuur (ca. 41 °C) niet te laten stijgen moeten duiven, zoals alle homeotherme dieren, voortdurend de geproduceerde lichaamswarmte afgeven aan de omgeving. Duiven kunnen uiteraard hun warmte ook kwijt bij omgevingstemperaturen boven 25 °C.

Bij omgevingstemperaturen rond 25 °C zetten vliegende duiven – die zelf extra veel warmte produceren door het verbranden van vetten en koolhydraten in de vliegspieren – hun lichaamsmechanismen voor warmteafgifte maximaal in. Het gaat dan om: a) de luchtstroom langs kop, borst en oksels, b) het tegen het lichaam dragen van de veren (een verminderde isolatie), c) een verhoogde doorbloeding en het laten hangen van de poten en d) het openen van de snavel [zie bijvoorbeeld: *Biesel W., Nachtigall W., 1987. Pigeon flight in a wind tunnel - IV Thermoregulation and water homeostasis. Journal of Comparative Physiology B, Vol. 157, p. 117-128*].

Deze omgevingstemperatuur wordt in de thermoregulatie de Bovenste Kritieke Temperatuur (BKT) genoemd. Bij temperaturen boven 25 °C verliezen duiven de resterende lichaamswarmte voornamelijk door verdamping van lichaamsvocht. Belangrijk is dat de duiven dit vochtverlies aanvullen. Op warme vluchtdagen pauzeren de duiven soms om te drinken wanneer zij oppervlaktewater tegenkomen. Dit blijkt uit het feit dat de duiven soms thuis komen met wat water in de krop of bijvoorbeeld een paar stukjes eendenkroos aan de snavel.

De bovenste kritieke temperatuur (BKT) voor postduiven gehuisvest onder transportcondities (dus niet vliegend) en zonder beschikking over drinkwater ligt tussen 28 en 32 °C [zie: *Gorssen, J., 1995. Thermoregulatory and behavioural characteristics of racing pigeons housed under transport conditions. Proefschrift Landbouwwuniversiteit Wageningen, november 1995*]. Wanneer duiven tijdens het transport echter de beschikking hebben over drinkwater (wat in de praktijk het geval is), kunnen zij zich uitstekend handhaven tot temperaturen van i.i.g. 36°C (hogere temperaturen zijn in dit onderzoek niet onderzocht). Voor duiven die worden vervoerd bij temperaturen hoger dan 28 °C is het belangrijk is dat zij regelmatig (tenminste elke 4 uren) van drinkwater worden voorzien. Hiertoe is ook een bepaling opgenomen in het Reglement Vervoer en Lossingen NPO (artikel 11, lid 2; zie: <http://www.npo.nl/informatie-npo/regelementen>).

Er is mede in opdracht van de NPO vrij veel onderzoek gedaan naar klimaatbehoeften en klimaatomstandigheden van postduiven tijdens transport. Zie voor meer informatie bijvoorbeeld:

Gorssen J., Hel van der W., 1993. Klimaatbehoeften van postduiven tijdens transport, fase I. Onderzoeksrapport Landbouw Universiteit Wageningen, vakgroep Veehouderij. 71 pag.

- Gorssen J., Koene P., 1994. *Klimaatbehoeften van postduiven tijdens transport, fase IIa. Onderzoeksrapport Landbouw Universiteit Wageningen, vakgroep Veehouderij. 53 pag.*
- Gorssen J., Koene P., 1995. *Klimaatbehoeften van postduiven tijdens transport, fase IIb. Onderzoeksrapport Landbouw Universiteit Wageningen, vakgroep Veehouderij. 24 pag.*
- Gorssen, J., 1995. *Thermoregulatory and behavioural characteristics of racing pigeons housed under transport conditions. Proefschrift Landbouwuniversiteit Wageningen, november 1995.*
- WOWD, 2001 (Gaiser J.F., Oortmerssen van G.A., Reizevoort C., Sluis van der J., Waart van der L.W.). *Over duiventransport en temperatuur, wat is goed voor onze duiven? Publicatie van de werkgroep WOWD van de Nederlandse Postduivenhouders Organisatie. Januari 2001.*
- Heetkamp M.J.W., Schrama J.W., 2000. *Welzijn van postduiven tijdens transport. Deel I, temperatuur en Relatieve luchtvochtigheidsmetingen: een pilotstudie. Onderzoeksrapport Wageningen Universiteit en Researchcentrum, leerstoelgroep Adaptatiefysiologie. 17 pag.*
- Heetkamp M.J.W., Schrama J.W., 2001. *Welzijn van postduiven tijdens transport. Deel II, Klimaatmetingen tijdens transport van duiven: verschillen binnen en tussen transportwagens. Onderzoeksrapport Wageningen Universiteit en Researchcentrum, leerstoelgroep Adaptatiefysiologie. 36 pag.*
- Heetkamp M.J.W., Schrama J.W., 2002. *Welzijn van postduiven tijdens transport. Deel II, Klimaatmetingen tijdens transport van duiven: verschillen binnen en tussen transportwagens - aanvullende metingen zomer 2001. Onderzoeksrapport Wageningen Universiteit en Researchcentrum, leerstoelgroep Adaptatiefysiologie. 16 pag.*
- WOWD, 2007 (Gaiser J.F., Oortmerssen van G.A., Sluis van der J., Waart van der L.W., Winkel A.) *Postduiven en transport: effecten op het welzijn van duiven. Effecten van nagebootste transportomstandigheden op het thuiskeervermogen van jonge postduiven. Publicatie van de werkgroep WOWD van de Nederlandse Postduivenhouders Organisatie.*

6.4.2 Hoe worden duiven gehouden en wat zijn bronnen van ongerief?

Huisvesting

De grootte van het hok en de ventilatie moeten in overeenstemming zijn met het aantal duiven. Overbevolking veroorzaakt ziekten, agressief gedrag, etc. Wanneer jongen gekweekt worden, moet het duivenhok minstens twee afdelingen hebben, omdat zelfstandige jongen door de oude duiven worden nagejaagd en gepikt.

8. In de postduivensport worden jonge duiven na het spenen altijd naar een apart hok of afdeling van een hok verplaatst. In de postduivensport is dit niet aan de orde.

Elk hok moet een uit- en invliegklep hebben, vaak zo geconstrueerd, dat uitvliegen geblokkeerd kan worden. Als bodembedekking wordt roosters, houten vloeren of stro gebruikt. Ook rivierzand, grint of grotere stenen worden gebruikt.

9. Rivierzand, grint of grotere stenen zijn binnen de duivensport een onbekend fenomeen.

Badwater moet frequent verschoond worden.

10. In de postduivensport wordt badwater niet constant aangeboden en is verversing niet van toepassing. Vrijwel alle postduivenliefhebbers geven hun duiven wekelijks

gedurende ca. 1 of 2 uren een bad. Vaak gebeurt dit buiten, of in de ren. Daarna wordt het badwater verwijderd.

Vrijwel alle duivenhouders verduisteren de hokken vanaf maart tot 21 juni om te voorkomen dat de jonge duiven gaan ruien. Ruiende duiven kunnen niet snel vliegen tijdens wedstrijden. Het omgekeerde gebeurt ook: bijlichten om de rui te vervroegen.

11. Er is een groep van duivenliefhebbers (onbekend hoe groot maar zeker minder dan de helft) die hun jonge duiven verduisteren, zeker niet 'vrijwel alle'. Verduisteren wil zeggen dat de nachtperiode in april/mei/juni wordt verlengd tot ca. 12 tot 14 uur (een winterdag). Dit wordt gedaan door enkele uren na zonsopkomst en enkele uren voor zonsopgang de ramen te blinderen. Hierdoor zullen de duiven hun nestpak verwisselen voor een volwassen verenpak en wordt de slagpennenrui uitgesteld. Het resultaat hiervan is dat de jonge duiven – wanneer zij in juli en augustus worden ingezet op de jonge-duivenvluchten – nog niet ruien. Het voordeel daarvan ligt echter zeker niet in het 'sneller kunnen vliegen', een betere aerodynamica van de vleugel, enzovoort. Verduisteren wordt toegepast omdat ruiende duiven fysiologisch gezien minder geschikt zijn om deel te nemen aan wedvluchten. Ruiende duiven hebben doorgaans weinig lust om rond het thuishok te vliegen; de stofwisseling van de duiven is dan gericht op het maken van veren en de duiven komen niet in echte vliegconditie.

Met bijlichten beoogt men in het geheel niet de rui te vervroegen, maar deze juist uit te stellen. Dit wordt gedaan door de dagperiode met lamplicht te verlengen. Bijlichten wordt doorgaans toegepast gedurende enkele weken vanaf de langste dag.

Sociale isolatie/verveling

Duiven worden vrijwel altijd in groepen gehouden. Bij de thuisblijvende duiven bestaat naast het gemis van de partner het risico op verveling en/of stress wanneer zij niet mogen vliegen. Zowel bij thuisblijvende als bij individueel gehouden duiven kan apathie en stereotiep gedrag optreden.

12. Duiven missen hun partners in het geheel niet. Het 'missen van de partner' is het toedichten van menselijke emotionele eigenschappen aan deze vogels die zij niet hebben. Zodra de partner uit het oog is doen ze (zowel doffers; mannetjesduiven, als duivinnen) hun best met een duif van het andere geslacht te paren. Soms doen ze dit zelfs onder de ogen van de partner. Apathie en stereotiep gedrag komt onder sportduiven in het geheel niet voor.

Hanteren van de duiven

Duiven worden, vanaf een leeftijd van 14 dagen, 1 tot 3 x per week ter hand genomen.

13. Dit kan zo algemeen niet gesteld worden. Sommige duivenliefhebbers nemen hun duiven zeer weinig ter hand, anderen dagelijks. In het algemeen worden duiven in de hand genomen bij het inmanden (voor een oefenvlucht of wedvlucht) of voor een controle op gezondheid en conditie. Zeker niet op een leeftijd van 14 dagen dan zitten nog veel veren in de stoppels en kun je die gemakkelijk beschadigen.

Daarnaast 'stoeit' de postduivenhouder met de duiven, dat wil zeggen dat hij ze uitdaagt in het verdedigen van hun schap. De duif slaat daarbij met de vleugels en pikt naar de hand van de postduivenhouder. In hoeverre dat belastend is voor de duiven is niet bekend.

14. Sommige duivenliefhebbers doen dit inderdaad. Daarbij wordt de duif uiteraard geen pijn gedaan of verwondingen toegebracht. Met de hand wordt het gedrag nagebootst die de duiven onderling ook vertonen. Sommige duiven komen uit vrije wil op de schouder van de duivenliefhebber zitten en vertonen daar dit gedrag. De duiven lijken hieraan eerder plezier dan stress te beleven.

Trainen en africhten (opleevvluchten): vanaf 3 á 4 maanden trekken de jonge postduiven zelf weg tijdens het vliegen. Er wordt begonnen met een vlucht van enkele kilometers. Het africhten gebeurt tot afstanden van ongeveer 70 á 80 km. Als de jonge duiven een half jaar oud zijn mogen ze deelnemen aan wedvluchten. **Onvoldoende conditie en toch moeten vliegen komt voor en veroorzaakt ongerief.**

15. Dit komt zeker niet algemeen voor. In de duivensport is de eer en goede naam van de duivenliefhebber zeer belangrijk. Een duivenliefhebber die met duiven in zijn vereniging verschijnt om in te korven voor een wedvlucht of training die in onvoldoende conditie verkeren of zelfs klinisch ziek zijn, slaat een zeer slecht figuur. Bovendien zal een duivenliefhebber dit niet doen omdat dan een risico bestaat op verliezen. De functionarissen in de verenigingen die de duiven in de verzendmanden plaatsen en registreren voor deelname aan de wedvlucht mogen duiven die in onvoldoende conditie zijn of zelfs klinisch ziek, weigeren voor deelname. Hiertoe is een bepaling opgenomen in het Wedvluchtreglement NPO (artikel 71, zie: <http://www.npo.nl/informatie-npo/regelementen>). Dit komt zeer zelden voor.

Sierduiven worden voor een tentoonstelling getraind, onder andere door ze regelmatig in de hand te nemen en de veren te controleren, zodat ze aan deze handelingen wennen. Ruim voor de tentoonstelling worden de duiven daarnaast regelmatig in een trainingskooi geplaatst die veel lijkt op een echte tentoonstellingskooi. Door deze training zijn de duiven op de tentoonstellingen rustiger en beter te beoordelen.

In de tilduivensport (de duiven van anderen in de eigen til lokken) worden de duiven getraind op hechting aan de duivenhouder om te voorkomen dat zij meegaan met duiven van een andere duivenhouder.

In de vliegduivensport worden de duiven hongerig gehouden en in het donker getraind met bouwlampen om de vliegduur te kunnen verlengen.

16. Duiven worden niet hongerig gehouden en zeker niet voor een wedvlucht. Zeker voor vluchten over langere afstanden worden duiven opgevoerd om deze voldoende vetreserves mee te geven. Bij kortere vluchten worden de duiven veelal niet met een volle krop ingekorfd, maar dat is wat anders dan hongerig.

We kunnen niet uitsluiten dat er duivenhouders zijn die hun duiven bij invallende duisternis trainen. Een duif in het donker loslaten heeft geen zin, die gaat onmiddellijk zitten. Een dergelijke handelwijze is zeker geen gemeengoed.

Ongeveer 10% van de duivenhouders laat de duiven op een aangepikt ei, of jong van enkele dagen oud vliegen ('nestspel'). Duivinnen vliegen beter op een aangepikt ei of klein jong terwijl doffers beter op een wat groter jong vliegen. **Wanneer met de doffer gevlogen wordt, wordt een paar dagen voor de wedvlucht de duivin bij het jong weggehaald, zodat de doffer alleen voor het jong zorgt en de drang om naar huis te vliegen erg groot is.**

17. Zie opmerking 3. Het gaat hier zeker niet om het 'mentaal' of 'psychisch' motiveren van duiven, maar om de doffer langs natuurlijke hormonale mechanismen in een goede conditie te brengen. Door het wegnemen van de duivin loopt de conditie en trainingslust van de doffer op en wordt voorkomen dat de vliegduivinnen voortdurend (elke 7-9 dagen) eieren leggen. De drang om naar huis te vliegen wordt hiermee niet beïnvloedt, deze is van nature reeds sterk aanwezig.

Ongeveer 90% van de duivenhouders speelt op weduwschap en ca. 80% van hen vliegt met de doffers. Duiven worden gekoppeld en van elkaar gescheiden. Voor de wedvlucht mogen ze elkaar even zien. Daarna wordt de doffer (of duivin) weggebracht voor de vlucht. Bij thuiskomst krijgt de doffer de duivin te zien en mogen ze afhankelijk van de vlucht kortere of langere tijd met elkaar doorbrengen.

Zowel het nestspel als weduwschapspel veroorzaakt ernstig ongerief. De spelvormen blijken niet nodig te zijn. Duiven vliegen gemotiveerd op een goed hok en verzorging en band met de duivenhouder.

18. Twee wel erg gedurfde stellingen zonder enige onderbouwing. Als er al sprake zou zijn van ernstig ongerief dan is moeilijk te verklaren dat de duiven gehouden op deze twee spelsystemen zeer vitaal, trainingslustig en in goede conditie zijn, zeer goed op wedvluchten presteren en gezond weer thuis komen.

Wijlen Dr. J.W.E. Stam, een gerespecteerd veterinaire aan de faculteit Diergeneeskunde (Universiteit Utrecht) en zelf duivenliefhebber, stipte eveneens nadrukkelijk aan dat duiven op weduwschap een betere conditie hebben dan duiven die zonder spelsysteem bij elkaar worden gehouden (*Dr. J.W.E. Stam, 1999. Weduwschap en Welzijn. Duivenpost, Jrg. 1, Nr. 1, p. 20-21*).

Spelvormen als het nestspel en later het weduwschapspel zijn uiteraard niet voor niets ontwikkeld in de geschiedenis van de duivensport. Doffers en duivinnen kunnen niet zomaar samen op een hok met slechts enkele zitplaatsjes worden gehuisvest. In een dergelijke situatie zullen duivinnen in de maanden februari t/m september elke 7 tot 9 dagen een nieuw legsel produceren. Moeten de eieren dan maar ergens op de vloer worden gelegd en telkens verwijderd worden?

Duiven die volgens het nestspel worden gehouden hebben de beschikking over broedhokken met nestschalen. Een van beide partners wordt ingezet op de wedvlucht terwijl de andere partner thuis blijft om voor de eieren of jongen te zorgen. Ook kunnen de eieren in een broedmachine bewaard worden of worden de jong(en) bij een ander koppel gelegd. De partner die wordt ingezet op de wedvlucht is in de regel 12 uur tot maximaal 4 dagen 'van huis'.

Duiven die volgens het weduwschapspel worden gehouden mogen in het voorjaar (januari tot maart) samen een of twee legsels groot brengen. Daarna worden de geslachten gescheiden. De doffers blijven doorgaans in de afdeling met broedhokken, terwijl de duivinnen naar een andere afdeling met alleen zitplaatsen verhuizen. Dit wordt toegepast tijdens het vluchtseizoen voor de oude (volwassen) duiven (april t/m juli). In deze periode worden de geslachten één dag per week, de dag van thuiskomst van de wedvlucht, samen in de afdeling met de broedhokken gehouden. Dit is voldoende om het voortdurend eieren leggen van de duivinnen te voorkomen. Bovendien zorgt het spelsysteem ervoor dat de duiven in zeer goede conditie komen (de duiven hoeven immers niet telkens eieren te leggen of jongen te voeden). Na afloop van het vliegseizoen voor de oude duiven (juli) worden de geslachten vaak weer samen gehuisvest om nog een nestje late jongen groot te brengen. Vanaf september vangt de grote rui aan. De dagen worden dan steeds korter waardoor het eieren leggen stopt. Tijdens de ruiperiode (najaar) worden de duiven vaak ook weer samen gehuisvest.

Jonge duiven worden wel regelmatig in een groep gehouden, maar dan komt het drijven (baltsgedrag), bouwen van nesten en leggen van eieren gezien hun leeftijd nog niet voor.

Wieken: een term in de tilduivensport. Daarbij wordt een duif die vleugelslagen maakt in de hand vastgehouden om andere duiven te lokken.

Gedwongen baden en massage: de postduif wordt na vlucht door de duivenhouder gemasseerd in een bad van lauw warm water om de pootjes schoon te maken en het herstel te bevorderen. Of dat daadwerkelijk het geval is, is niet bekend.

19. Dit is volstreekte onzin. Het masseren van de vliegspieren in warmlauw water werd slechts in de jaren tachtig en negentig door een enkele meerdaagse fondspelers toegepast, tegenwoordig niet meer. Sommige duivenliefhebbers maken de pootjes van de duiven schoon en ontsmetten deze om insleep van ziekten te voorkomen, maar ook dit gebeurt meer incidenteel dan algemeen.

Gezondheid en ziekte

Gezondheidszorg

Er is relatief veel, deels anekdotische en deels ervaringskennis over het in de juiste conditie brengen van sportduiven. Door het bijeenbrengen van duiven van verschillende herkomst en de vlucht lopen

postduiven aanzienlijke risico's op infectieziekten. Eén keer per jaar worden de postduiven verplicht preventief geënt tegen paramyxovirus en pokken. Bij sierduiven is enten niet verplicht.

20. Alle postduiven worden jaarlijks verplicht gevaccineerd tegen het paramyxovirus (PMV-1). Vrijwillig kan worden gevaccineerd tegen pokken (een vrij onschuldige virale huidinfectie) en tegen paratyfus (besmetting met een duifspecifieke *Salmonella typhimurium*). Overigens moeten ook sierduiven als ze worden samengebracht, bijvoorbeeld voor tentoonstellingen, gevaccineerd zijn tegen het paramyxovirus.

Ziekte

Duiven zijn gevoelig voor diverse virusinfecties (circovirus, herpesvirus en adenovirus), die vooral bij jonge duiven problemen geven. Het adenovirus komt daarbij vaak in combinatie met E. coli voor en veroorzaakt anorexie, regurgiteren, ernstige diarree, uitdroging en sterfte.

Duiven waarmee aan tentoonstellingen of wedvluchten wordt deelgenomen moeten tegen **NewCastle Disease** gevaccineerd zijn.

21. Bij de vaccinatie tegen NewCastle Disease wordt bedoeld een enting tegen serotype 1 (pPMV-1), een duivenvariant van het pseudovogelpestvirus van de kip, paramyxovirus genoemd.

Veel postduivenhouders enten tegen paratyfus. 't Geel is een parasitaire infectie die veel voorkomt bij duiven. Vaak wordt preventief gemediceerd bij thuiskomst van de postduiven. Hexamitiasis komt veel voor bij jonge duiven, en is eveneens een parasitaire infectie (flagellaat). De jonge duiven hebben hierbij last van diarree.

Luizen (lange veerluis en stuitluis) en veer- of schachtmijten veroorzaken jeuk. De conditie van de duiven gaat achteruit. Luizen kunnen bestreden worden met antiparasitaire poeders. Bloedluis (*Dermanyssus gallinae*) veroorzaakt ook bloedarmoede, waardoor de conditie van de duiven achteruit gaat. Voor jonge duiven kan dit de dood tot gevolg hebben.

Ornithose is een complexziekte waarbij meerdere ziekteverwekkers een rol spelen. Verwekkers zijn o.a. *Chlamydomyces psittaci*, het herpes virus en *Trichomonas gallinae*. **Preventief wordt geregeld super ornithosemix gebruikt** waarin naast vitamines ook middelen zitten die de ziekteverwekkers bestrijden.

22. Super Ornithosemix is slechts een productnaam van een bepaalde fabrikant. Bedoeld wordt waarschijnlijk dat middelen worden gebruikt ter voorkoming van luchtweginfecties. Dit kunnen diverse producten met diverse werkzame stoffen betreffen.

Er zijn veel medicijnen beschikbaar en in te zetten in de duivensport.

23. Er zijn helemaal niet veel medicijnen beschikbaar voor postduiven. Integendeel, er is juist een gebrek aan goede medicamenten. Goede middelen verdwijnen zelfs van de markt door een productiestop omdat de winstgevendheid voor de producerende bedrijven te gering is.

Daarbij worden zowel middelen op natuurlijke als op chemische basis gebruikt, en zowel geregistreerde als off label medicijnen. Door de vaak ruime inzet van medicatie dreigt resistentieproblematiek.

Selectie speelt een belangrijke rol bij de weerstand van de koppel.

Verwondingen en uitputting

Uitval tijdens wedvluchten door uitputting, oververhitting, uitdroging, etc. is afhankelijk van de voorbereiding van de duiven, de transportcondities en de (weers)condities tijdens de vlucht.

Vermoeidheid zou een slechtere navigatie tot gevolg kunnen hebben. Duiven kunnen zichtbare kramp in hun poten hebben en aanzienlijk gewicht (water en vet) zijn verloren na een lange tijd vliegen. Bij hoge omgevingstemperaturen moet de duif op tijd de watervoorraad op peil kunnen brengen. **Op midfond- en fondvluchten moet de duif onderweg drinken om uitdroging te voorkomen.** Lange afstanden in combinatie met hoge temperaturen veroorzaken ernstig ongerief bij duiven. Sommige

duiven vallen ten prooi aan roofvogels als de sperwer en havik. Andere duiven verongelukken door hoogspanningskabels en verkeer. Predatie en verongelukken kunnen ook voorkomen bij het vrij laten vliegen vanuit het thuishok.

Onvoldoende conditie, in de rui zijn, verkeerd gevoerd worden, weersomstandigheden en te lange vluchten (bijv. vluchten > 400km voor jonge duiven) maken dat de duiven uitgeput raken en uitvallen tijdens wedvluchten.

24. Inderdaad is het zo dat de duiven op sommige warme vluchtdagen onderweg drinken, zie ook opmerking 7. De hierboven gearceerde zin is echter veel te kort door de bocht. De duiven drinken alleen op warme vluchtdagen wanneer de duiven ca. 4 tot 5 uren in de warmte vliegen (veelal na het middaguur). Dus niet bij 'midfond- en fondvluchten' in het algemeen, zoals hierboven gesteld.

Op de meeste warme vluchtdagen zullen de duiven het thuishok bereiken nog voordat het echt warm geworden is (voor het middaguur). Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer de duiven de wind in de rug hebben en daarbij snelheden tussen 80 en 120 km/uur ontwikkelen. Wanneer er geen sprake is van rugwind worden de duiven vaak extra vroeg in de ochtend gelost zodat zij nog voor het middaguur het thuishok bereiken. Soms wordt ook de vliegafstand ingekort door uit te wijken naar een lossingsplaats dichterbij.

Omdat langere vluchten voor jonge duiven mogelijk extra risico geven is er een maximumafstand ingesteld voor jonge duiven (Wedvluchtreglement NPO, artikel 137). Deze is 500 km wat overeenkomt met 450 km gerekend naar het midden van de afdeling.

Ingrepen

Duiven worden geringd voor identificatie en registratie. De ring moet voor ca 8 dagen leeftijd aangebracht zijn, omdat anders het risico op breken en kneuzen van de tenen groot is.

24. Een opmerkelijke motivering. Na ca. 8 dagen is de poot gewoon te groot gegroeid en kan de ring er niet meer omheen geschoven worden. Gangbare praktijk is dan ook om de duiven te ringen op 6 of 7 dagen leeftijd en de dagen erna te controleren of de ring er niet per abuis afgeschoven is (anders zal de duif levenslang ringloos blijven en kan deze niet ingezet worden op wedvluchten).

Duivenhouder hechten wonden of spalken breuken vaak zelf. Dergelijke ingrepen veroorzaken ongerief en behoren (verdoofd of onder narcose) door een dierenarts uitgevoerd te worden.

26. Vogels en dus ook duiven hebben weinig pijngevoel. Alleen het plukken van veren is opvallend pijnlijk. Verdoven of onder narcose brengen door dierenartsen die daar in de regel bij wedstrijdduiven geen enkele ervaring mee hebben, lijkt geen alternatief om bijvoorbeeld een breuk te spalken. Ook bij een wondje hechten is voor een duivenhouder die hier ervaring mee heeft een ingreep die weinig voorstelt. Pootbreuken en huidwonden genezen doorgaans zeer snel. Veelal helpen duivenliefhebbers elkaar hierbij.

Bij sommige sierduiven komt het voor dat de nagels te lang worden. Ze kunnen dan minder goed staan en soms niet meer over de grond lopen. Als de nagels te lang zijn, moeten ze geknipt worden. In de tilduivensport worden bij het laten wennen van duiven aan de omgeving de vleugelpennen afgeplakt, waardoor de duiven moeite met vliegen hebben.

Inteelt en erfelijke aandoeningen

Bij postduiven komen weinig erfelijke aandoeningen voor.

Bij sierduiven kan het gefokt zijn conform de rasstandaard ongerief met zich meebrengen.

Meeuwduiven hebben een afwijkende kopvorm met korte tot zeer korte snavel waardoor ze niet alle

bestanddelen uit voer op kunnen nemen. Ze hebben daarom aangepast voer nodig. Ook kunnen een aantal rassen van deze groep hun eigen jongen niet voeren vanwege de korte snavelengte. Wratuiven hebben sterk uitgroeiende neusdoppen en oogranden in wratachtige structuren. De duiven kunnen hier hinder van ondervinden, o.a. door een belemmerde ademhaling. Structuurduiven hebben een afwijkende veerinplant. Daardoor hebben een aantal rassen verminderd zicht en vliegvermogen. Bij de trossenduiven heeft de Boecharijse trossenduif een dusdanig bevedering dat hij slecht zicht heeft en moeilijk vliegt.

Voetbevederde rassen lopen het risico op veerbreuk en hebben een verhoogde kans op pootproblemen en infecties. Kleurduiven zijn schuwer en blijven vaak angstig voor de duivenhouder. De kipduif Kingduif kan door zijn grote formaat niet vliegen en de Gaditano kropper kan door de opgeblazen krop zelf geen jongen groot brengen. Een aantal duivenrassen heeft abnormaal en afwijkend gedrag.

Gebrek aan beweging

Vliegduiven zoals tuimelaars en hoogvliegers moeten kunnen vliegen, maar krijgen daar in een aantal gevallen niet de kans toe, omdat ze gehouden worden als volièrevogel.

Voeding, drinkwater en voedingsproblemen

Postduivenhouders hebben vaak eigen 'voersystemen'. Duivenhouders gebruiken om de duiven 'gezond te houden', in topconditie te brengen, de rui te stimuleren of te remmen allerlei middelen en methoden, die doorgaans op anekdotische en/of ervaringskennis zijn gebaseerd.

Om duiven na de vlucht snel weer in conditie te brengen, krijgen ze bij thuiskomst elektrolyten en glucose in het drinkwater en wordt voer met veel (96%) dierlijke eiwitten verstrekt.

27. Er zijn inderdaad voedingsproducten voor postduiven die veel dierlijke eiwitten of aminozuren bevatten, maar dit gaat om bijproducten die in beperkte mate aan een normaal voeder (granenmengsel) wordt toegevoegd, veelal wanneer de eiwitbehoefte hoog is, zoals tijdens de kweek of direct na een vlucht. Verder wordt dit zeker niet algemeen toegepast, zoals hier omschreven. Ook elektrolyten worden slechts door sommige duivenliefhebbers in sommige situaties verstrekt.

Soms krijgen duiven bij binnenkomst na de laatste wedstrijdvlucht in september niets te eten om ze in één keer in de rui te vallen.

28. Een opmerking die in het geheel niet te plaatsen is, feitelijk onzin.

Vaak wordt alleen drinkwater met toevoegmiddelen verstrekt en geen schoon drinkwater. Om het vliegseizoen voor duiven te verlengen, moet de rui geremd worden. Daarvoor worden corticosteroiden in het oog gedruppeld. De corticosteroiden veroorzaken schimmelinfecties (Aspergillose) die de dood tot gevolg kunnen hebben. Het gebruik van doping (corticosteroiden) is sinds 1997 verboden. Tijdens wedvluchten wordt de mest daarom gecontroleerd op het gebruik van doping. Wanneer doping gebruikt is, wordt de duivenhouder voor 5 tot 10 jaar geschorst.

29. Dit is een vrij ernstige fout in het hoofdstuk. In de jaren tachtig hebben sommige duivenliefhebbers inderdaad oogdruppels met corticosteroiden gebruikt om de rui van de duiven te remmen. Hier is streng tegen opgetreden met het opstellen van een 'Reglement oneigenlijk gebruik van middelen' (zie website NPO). Volgens dit reglement worden jaarlijks bij vele tientallen sterk spelende duivenliefhebbers mestmonsters van de hokken genomen en gecontroleerd op aanwezigheid van verboden middelen door het Federaal Voedingslaboratorium te Gentbrugge (België). Uitslagen van deze controles worden openbaar gepubliceerd op de website van de NPO en in de duivensporttijdschriften. Uit de controles blijkt dat deze middelen in het geheel niet meer worden toegepast. Verder zijn veel meer middelen verboden dan alleen de corticosteroiden.

Tentoonstellen

Na de rui, in de winterperiode, worden postduiven tentoongesteld. Postduiven worden niet geconditioneerd voor de tentoonstelling. Tijdens de tentoonstelling zit iedere duif in een individueel

kooitje, zonder schuilmogelijkheid. Bij een tentoonstelling worden de duiven 's morgens gebracht en 's avonds weer opgehaald. Postduiven worden in de hand gekeurd. De keurmeester houdt de duif 1- 1 ½ minuut in de hand en mag maximaal 150 duiven per dag keuren.

Tussen 1 oktober en 1 maart worden in Nederland jaarlijks ongeveer 275 grote, maar ook lokale tentoonstellingen gehouden, waarbij het aantal ingezonden dieren varieert van 100 tot ca 10000. Sierduiven worden volgens een rasstandaard op zicht gekeurd. Voor een tentoonstelling worden de duiven getoiletteerd: wassen, uittrekken van afwijkend gekleurde veertjes, de pootjes bijkleuren, etc. Het transport naar en de vreemde omgeving van een tentoonstelling kunnen stress veroorzaken. Het bij elkaar brengen van doffers lokt territoriaal gedrag uit en veroorzaakt ongerief.

30. Dit is volkomen uit de lucht gegrepen. Postduiven zijn gewend om te worden vervoerd. Postduiven in tentoonstellingskooien zitten doorgaans gewoon om zich heen te kijken, eten en drinken wat, liggen op een zij, enzovoort. Uiteraard zijn er wel eens doffers die naar de buurman koeren, maar bijzonder territoriaal gedrag tussen doffers in kooien komt simpelweg niet voor. Wat zou daar overigens mis mee zijn? Doffers zitten altijd bij elkaar, dag en nacht, en dat veroorzaakt door de dag heen steeds territoriaal gedrag. Het onthouden van dit natuurlijk gedrag lijkt veel meer op een welzijnsaantasting dan het kunnen manifesteren van dit natuurlijk gedrag.

Trouwduiven: de meeste sierduiven zijn niet geschikt om op een vreemde plaats los gelaten te worden. Ze kunnen de weg naar huis niet terugvinden, belanden in de vrije natuur, verhongeren en sterven. Wel kunnen (witte) postduiven voor dit doel gebruikt worden en er zijn duivenhouders die hiervoor speciaal duiven trainen.

Afstand doen, levensduur en levensbeëindiging

Een postduif wordt gemiddeld tussen de 10 en 12 jaar oud. Er zijn echter postduiven die ouder dan 20 jaar worden. Een sierduif wordt gemiddeld tussen de 18 en 20 jaar, waarbij ze zich tot een leeftijd van 12 tot 15 jaar kunnen voortplanten. Uit een enquête, gehouden in 1998, bleek dat meer dan 40% van de geboren duiven niet volwassen wordt. Hoe hoog de sterfte nu is, is niet bekend.

31. Ten onrechte wordt hier de conclusie getrokken dat 40% van de in het voorjaar geboren jonge duiven dood is aan het einde van het jaar en dat een dergelijk percentage 'hoog' is. Dit getuigt van een zeer beperkte kennis van dit onderzoek en de belangrijke nuanceringen die bij dit onderzoek bedacht moeten worden.

- a. Deze 40% van de jonge duiven zijn niet meer op het geboortehok aanwezig (in plaats van dood). Dit is een belangrijk verschil. Jonge duiven die niet terugkeren op het thuishok vervolgen regelmatig hun carrière op een ander hok nadat zij daar zijn 'aangevlogen'. Dit is in het betreffende onderzoek echter ook geclassificeerd als 'verlies' terwijl het dat op de keeper beschouwd niet is. Andere duiven die van het hok verdwijnen (niet terugkeren na het loslaten) of niet thuishkomen van africhtingen (oefenvluchten) en wedvluchten sluiten zich aan bij duiven op kinderboerderijen, boerenerven, enzovoort. Ook deze duiven vallen onder deze 40%, maar zijn niet gestorven. In de stad zie je in het algemeen weinig geringde duiven omdat zij zich tussen de stadsduiven niet kunnen handhaven. Dit alles betreft echter geen sterfte.
- b. Het verlies dat optreedt van het hok (jonge duiven die na het loslaten niet terugkeren), africhtingen (oefenvluchten) en wedvluchten is vermoedelijk voor een deel te verklaren door het natuurlijke gedrag van de jonge vogels om uit eigen beweging en zonder duidelijke reden een andere kolonie op te zoeken. Jaarlingen, tweejarige en oudere duiven zijn zeer honkvast. Deze oude duiven zullen het thuishok nog slechts zelden verruilen voor een andere kolonie. Bij jonge duiven is dit niet het geval. Uit onderzoek blijkt dat met name jonge vogels in populaties geregeld uit eigen beweging op zoek gaan naar een andere kolonie. Dit gedrag zou vrij algemeen zijn voor jonge dieren in vogelpopulaties en zou een evolutionaire oorsprong hebben (voorkomen van te nauwe verwantschappen, inbrengen nieuw genetisch materiaal). Zie ook: *Greenwood, P.J. 1980. Mating systems, philopatry and dispersal in birds and mammals.*

Anim. Behav. 28, pp. 1140-1162. Dit nog niet honkvast zijn van jonge duiven in hun geboortjaar is waarschijnlijk van invloed op de genoemde 40% verlies.

- c. Een deel van de jonge duiven dat na het seizoen niet meer aanwezig is – en daadwerkelijk gestorven is – is verongelukt door hoogspanningsleidingen of het verkeer, of is ten prooi gevallen aan roofvogels. Dit laatste neemt (voor de duivensport althans) een problematische omvang aan. Met name duivenliefhebbers die wonen in buitengebieden verliezen jaarlijks tientallen jonge duiven aan roofvogels als Sperwer en Havik. Dit alles is echter een prijs die betaald wordt voor een 'open duivensport'; postduiven komen normaliter dagelijks of tweemaal per dag los om buiten te vliegen, zodat ongelukken en predatie belangrijk risico's zijn.
- d. Dat aan het einde van het jaar nog ca. 60% van de geboren jonge duiven aanwezig is op het geboortehok, klinkt zo gesteld misschien laag, maar is dit wel zo? Ook bij duiven in de natuur (Houtduif, Turkse tortel, Holenduif, stadsduif) gaan er dieren dood door infectieziekten, gebreken en onvoldoende 'fitness', vallen dieren ten prooi aan roofvogels, het verkeer of hoogspanningsleidingen of kiezen jonge dieren ervoor om uit vrije wil een andere populatie op te zoeken. Ofwel: deze 60% is misschien helemaal zo gek nog niet. Een koppel brengt onder natuurlijke omstandigheden ca 8 jongen per jaar groot. Met de ouders er bij zijn dit 10 duiven terwijl er om de soort in stand te houden maar 2 nodig zijn. Dit zegt dus iets over het percentage duiven dat onder natuurlijke omstandigheden het eerste levensjaar niet haalt.

Overtollige duiven worden in veel gevallen door de duivenhouder zelf gedood of geslacht. Dode dieren gaan onder andere naar valkeniers en geslachte dieren naar poeliers. Een deel van de duiven gaat naar handelaren, die de duiven vervolgens verhandelen via internet of de markt in Barneveld.

32. Dit is onzin. De markt in Barneveld is al jaren gesloten voor duiven. Er is geen enkele handel in uitgeselecteerde duiven via het internet. Wie zou er interesse hebben in duiven die wegens gebrek aan gezondheid of vliegprestaties door een collega worden uitgeselecteerd? Levende duiven gaan ook naar poeliers om door de poelier te worden geslacht.

Een ander deel van de duiven gaat naar asielen of vogelopvangcentra. Verdwaalde postduiven kunnen zelfstandig overleven en verwilderen.

33. Dit is volstrekte onzin. Uitgeselecteerde duiven gaan zeker niet naar asielen of opvangcentra. De overlevingskansen van verdwaalde postduiven in steden is zeer klein omdat zij niet gewend zijn aan de sterke (voedsel)competitie in stadsduivenpopulaties. Het grootste deel van de uitgeselecteerde duiven wordt geslacht en opgegeten. Soms door duivenliefhebbers zelf, maar meestal worden de duiven via verzamelpunten aan poeliers geleverd (veelal in België).

6.4.3 Beschrijving van kwekerij, handel en opvang van duiven

Postduivenhouders kweken hun eigen duiven. Overcomplete dieren gaan naar de markt in Barneveld en worden daar verhandeld of via verzamellocaties naar poeliers. Ook via internet worden duiven verhandeld. Postduiven gekweekt uit 'beroemde' lijnen en met goede resultaten worden voor veel geld verkocht via veilingen. De duiven gaan na de veiling uiteindelijk naar kwekers over de hele wereld (o.a. China, Japan, Amerika, Groot-Brittannië, Saoedie Arabië).

34. Zie respectievelijk opmerkingen 30 en 2. De markt in Barneveld bestaat nota bene al jaren niet meer. Deze handel in uitzonderlijk goede duiven, waarbij veel geld voor duiven wordt betaald en waarbij deze soms verhuizen naar buitenlandse eigenaren,

betreft over het geheel genomen slechts incidenten. Waarom wordt de gangbare duivenpraktijk (zie opmerking 2) niet (ook) beschreven?

Sierduiven worden door de verschillende rasfokkers gekweekt. Speciaalclubs van rassen hebben lijsten met kwekers in Nederland.

De huisvesting bij kwekerij en opvang komt overeen met die bij de 'gewone' duivenhouder.

Tijdens veilingen zitten de postduiven in kleine kooitjes en kunnen ze door alle bezoekers bekeken en in de hand genomen worden. Dit levert waarschijnlijk veel stress op bij de duif.

35. Op grond waarvan wordt dit beweerd? Het in handen nemen levert in het geheel geen stress op daar duiven dit gewend zijn.

(Internationaal) transport

Postduiven worden vaak en over lange afstanden getransporteerd. Er is veel onderzoek naar transportcondities gedaan. De duiven worden thuis door de duivenhouder ingekorfd in een (rieten) mand (waar ongeveer 10 duiven in passen) en naar het duivenlokaal gebracht. Daar worden de duiven in groepen in aluminium verzendmanden gedaan. Het transport wordt vanuit de verenigingen georganiseerd in speciale transportwagens met airco, drinkwater- en voergoot.

36. Het transport wordt vanuit de Afdelingen georganiseerd. Nederland kent 12 provinciale Afdelingen die elk hun eigen duivenwagens in bezit hebben en onderhouden. Deze wagens worden hiervoor speciaal gebouwd. De meeste Afdelingen hebben het zo geregeld dat de wagens langs de verenigingen rijden en daar de manden inladen. Bij sommige andere Afdelingen wordt gewerkt met centrale verzamelplaatsen waar duiven van meerdere verenigingen worden ingeladen. De manden worden in de wagen geschoven als laden in een kast. De wagens beschikken zeker niet over airco (luchtkoeling), maar over geforceerde, mechanische ventilatie.

Ruw laden veroorzaakt verstoringen bij de duiven.

37. Ruw laden is zeker geen algemeen fenomeen. Duivenliefhebbers zijn de hele week met hun duiven bezig, kosten noch moeite wordt gespaard om de vogels voor te bereiden op de wedvlucht. Ruw laden is daarbij vloeken in de kerk.

Jonge duiven zijn waarschijnlijk kwetsbaarder voor watertekorten, doordat zij de drinkgoten in de vrachtwagens niet altijd weten te vinden. Grootste probleem is echter het grote aantal duiven dat onvoldoende in conditie is, maar toch ingekorfd wordt.

38. De onderbouwing van de laatste stelling wordt in de rapportage niet gegeven en wij kennen ook geen enkel onderzoek op grond waarvan we deze conclusie kunnen trekken.

Het drinken in de mand is een fenomeen dat inmiddels bij de leden inmiddels goed is doorgedrongen. Jonge duiven hebben objectief gezien minder ervaring dan oude duiven. Steeds meer duivenliefhebbers leren hun jonge duiven reeds op jonge leeftijd drinken in nagebootste transportmand zoals deze in de duivenwagens gebruikt worden. Verliezen bij jonge duiven heeft onze aandacht, hoewel een overlevingspercentage van 60% in het eerste levensjaar mogelijk al een hoge score is.

Sierduiven:

Grote (nationale) tentoonstellingen hebben vervoerlijnen door heel Nederland die het inkooien verzorgen.

Tilduiven:

Duiven worden gevangen door andere duivenhouders en naar duivenwinkels gebracht alwaar ze teruggekocht kunnen worden door de eigenaar.

6.4.4 Aandachtspunten voor vermindering van ongerief bij postduiven en sierduiven

Hieronder zijn probleemgebieden en mogelijke oplossingsrichtingen voor ongerief met de hoogste scores samengevat.

Probleemgebieden	Oplossingsrichting	Korte termijn	Lange termijn
Postduiven: Nestspel Weduwschapspel	Kortere vliegafstanden Van nestspel naar weduwschap en vervolgens naar vliegen op goede huisvestingscondities overschakelen	Onderzoek naar acceptabele vliegafstanden en advies. Benutten dat vliegen op huisvestingscondities en band met duivenhouder kan	Zelfregulatie, Richtlijn
Postduiven: Uitputting door weersomstandigheden	Alleen bij goede weersomstandigheden en met duiven in voldoende conditie vliegen	Onderzoek en advies	Zelfregulatie, Richtlijn
Sierduiven: Erfelijke aandoeningen	Verbieden van kweek van bepaalde rassen	Advies	Zelfregulatie, Regelgeving
Beiden: Onnodige Drinkwateradditieven	Management: elke dag drinkwater verversen. Additieven via voer verstrekken	Advies over belang van vers drinkwater en nut van additieven	Attitude duivenhouders
Beiden: onnodig veel medicijnen waardoor resistentieprobleem	Management	Voorlichten	Attitude duivenhouders, scholing

Bij wedstrijdduiven (alle categorieën) kunnen training en transport risico's op ongerief met zich meebrengen, echter de kennis over het voorkomen daarvan is aanwezig.

T.a.v. bovenstaande tabel:

39. Zoals in de tekst aangegeven en beargumenteerd vormen het nestspel en weduwschapspel in het geheel geen ongerief voor de duiven, in tegendeel zelfs. Het 'vliegen op huisvestingscondities en band met de duivenhouder' is, zoals in de tekst aangegeven, een onwerkbaar en uit de lucht gegrepen suggestie.

40. De auteurs geven aan dat op korte termijn onderzoek gewenst is naar goede weersomstandigheden voor duiven. Waarschijnlijk zijn de auteurs onwetend van een omvangrijk onderzoek dat de NPO hiernaar zeer recent heeft afgerond [Winkel et al., 2008]. De conclusies uit dit onderzoek kwamen nauw overeen met de resultaten uit eerder onderzoek, zodat de meeste meteorologische en geomagnetische risicofactoren voor postduiven nu geïdentificeerd zijn. Vervolgonderzoek is nog slechts nodig voor het beantwoorden van enkele laatste onduidelijkheden en vragen rond dit thema.

Kennisontwikkeling rond dit thema betrof, in chronologische volgorde, nu reeds de volgende zaken:

Tonkelaar den J.F., 1972. Vluchtbelemmerende weersinvloeden bij postduivenconcouren. KNMI rapport XVII, n41, 19 pag.

- Schietecat G., 1987. Inleidende studie over mogelijke weerkundige en geofysische invloeden op wedstrijdvluchten voor reisduiven. Onderzoeksrapport van het Koninklijk Meteorologisch Instituut te Brussel. ISSN 0770 - 0261. 63 pag. Koninklijk Nederlands Meteorologisch Instituut. Productinformatie: verwachtingen voor de duivensport. Rapport 21 06 050. 10 pag.**
- Dornfeldt K., 1990. Pigeon homing in relation to geomagnetic, gravitational, topographical, and meteorological conditions. Behavioral Ecology and Sociobiology 28, p. 107-123.**
- Tamboryn H., 1992. Natuurlijke invloeden op wedstrijdvluchten met postduiven; een studie. Onderzoeksrapport van Meteowing Luchtmacht en KBDB, uitgegeven door Henri Tamboryn. 151 pag.**
- Groot de H., 1997. Voorstudie naar risico-indicatoren voor afwijkende vluchtprestaties van wedvluchtduiven in de praktijk. Afstudeerscriptie, Landbouw Universiteit Wageningen, Vakgroep Veehouderij. 79 pag.**
- Berg van den W. (MeteoConsult), 1998. Duivensport: wat is de weersverwachting waard? Cursusmateriaal voor de 'NPO dag voor lossingcoördinatoren' op 28 februari 1998. 13 pag.**
- Dijk van G., Gaiser J.F., Kuil W., Marinus F., Van der Linden Chr., Marinus-Jochems R., 2003. Succesvol lossen van postduiven. Rapportage naar aanleiding van gehouden onderzoek, voorstel voor een lossingsreglement. Onderzoeksrapport van de NPO. 29 pag.**
- Coolen A.J., 2007. Over het verloop van wedvluchten. Nederlands Postduiven Orgaan, nr. 39 van 28 september 2007, p. 9-10.**
- Dijk van G., Winkel A., 2007. 'Wat ging er mis tijdens de Duitsland-vluchten van 20 en 21 juli 2007?' Neerlands Postduiven Orgaan, nr. 44 van 2 november 2007, p. 19-24.**
- WOWD, 2007 (Gaiser J.F., Oortmerssen van G.A., Sluis van der J., Waart van der L.W., Winkel A.). 'Waarom kende de vlucht Pithiviërs op zaterdag 19 mei een rampzalige thuiskomst?', Neerlands Postduiven Orgaan, nr. 30 van 27 juli 2007, p. 41-43.**
- Winkel, A., G. van Dijk, J.F. Gaiser, W. Kuil, R. Marinus-Jochems. G.A. van Oortmerssen, J. van der Sluis, L.W. van der Waart, 2008. Effecten van weerselementen, aardmagnetische verstoringen en andere factoren op de thuiskomst van postduiven van 287 wedvluchten (2002-2005). Onderzoeksrapport van de Nederlandse Postduivenhouders Organisatie n.a.v. het 'WIS en WAS onderzoek'. 108 p.**